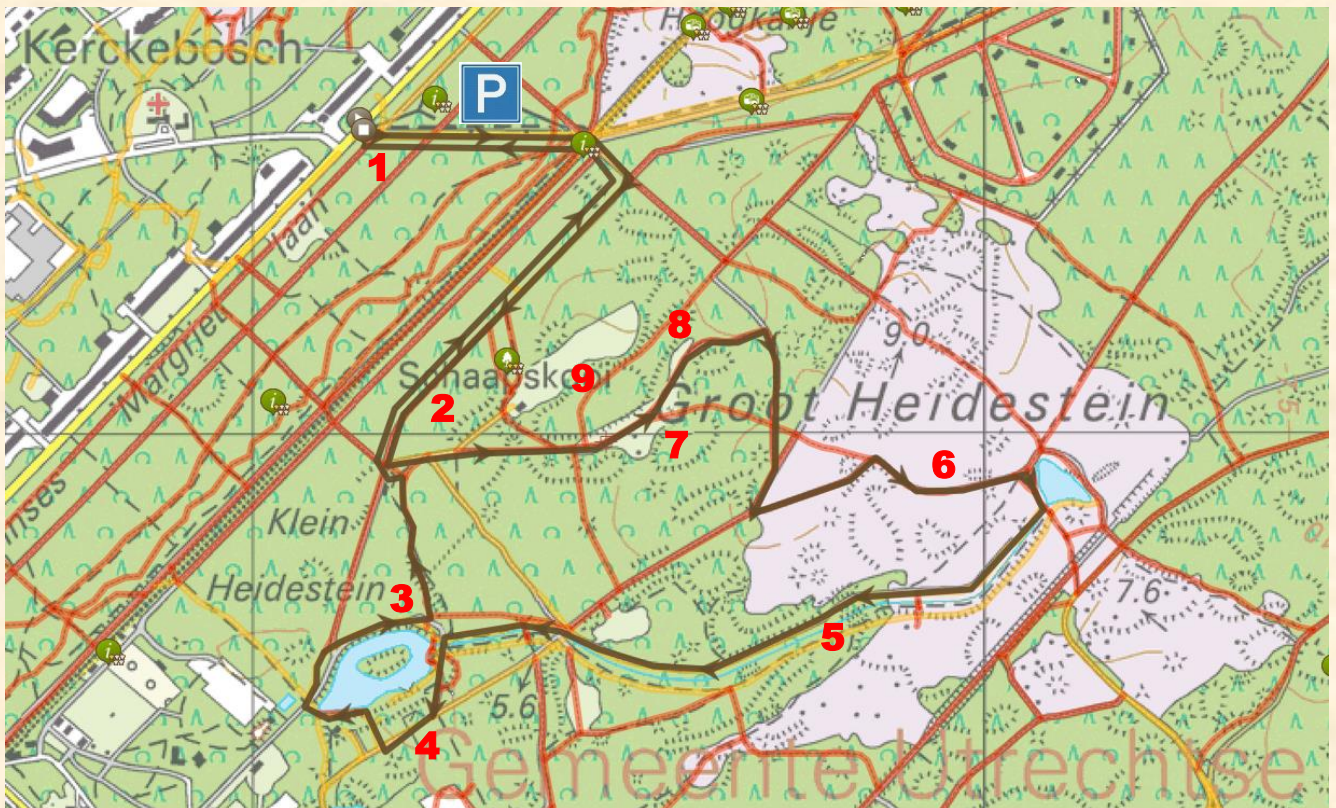

Heidestein

Route 4,8 km. Voor de GPS RouteYou versie, klik [hier](#).

1. De brede laan, die vanuit de Prinses Margrietlaan schuin het bos in loopt wordt bij de rand van het reservaat geflankeerd door een tweetal informatiepanelen, op een waarvan de route staat aangegeven die wij nu gaan wandelen. De laan loopt eerst nog door een vrijwel vlak gebied waar het grindrijke zand dat smeltwater van Scandinavisch landijs zo'n 150.000 jaar geleden vanuit de Utrechtse Heuvelrug aanvoerde nog nagenoeg aan de oppervlakte ligt. Na enkele honderden meters slaan we in het zicht van een heideterreintje met berken en dennen rechtsaf. We bereiken dan een brede zone waar de wind in de laatste ijstijd geregeld fijn zand afzette. Het moet toen niet alleen koud maar ook droog zijn geweest. Waarschijnlijk werd het zand voor een belangrijk deel enkele tienduizenden jaren geleden uit kale vlakten aangevoerd. Op Heidestein zal het pakket windzanden zo'n 2 à 3 meter dik zijn geweest en een golvend oppervlak hebben gehad.

Tegenwoordig kenmerken de windzanden zich op veel plaatsen echter door een nogal grillig reliëf. Dit heeft te maken met de verstuiwingen die in historische tijd optraden. Ze werden vooral mogelijk als door het herhaaldelijk afplaggen van heidevegetaties los zand aan de oppervlakte kwam te liggen. Het plaggesteken hield verband met de vroeger op de arme zandgronden algemene potstalcultuur. Hierbij werden de stallen van de heideschape geregeld voorzien van verse strooisel- en humushoudende plaggen, waarop dierlijke mest kwam te liggen. Aldus kregen de boeren bij het schonen van de stallen telkens de beschikking over zeer voedzame grond, waarmee de vruchtbaarheid van het akkerland in stand gehouden kon worden..

2. Waar de windzanden duidelijk reliëf gaan vertonen zien we links al spoedig een markante laagte met een vlakke bodem, die als schapenwei fungeert. Er staat ook een schaapskooi uit 1884.

3. Even verderop volgen we achter een voormalige graanschuur een pad, dat onderlangs een markant dijkachtig ruggetje loopt. Het brengt ons bij een vijverpartij, die een bebost eilandje omgeeft. Aan de overzijde wordt het water gemarkeerd door een eveneens beboste, hoge kunstmatige wal met theehuisje. De vijverpartij doet met haar bosrijke naaste omgeving sterk denken aan het natuurlijke landschap van de Oisterwijkse Vennen. Een verschil is echter dat zowel de waterplas als markante rug hun bestaan aan de mens te danken hebben. Wel lijkt het waarschijnlijk dat de waterpartij op een relatief laag gelegen plek werd uitgegraven. Er is dan natuurlijk reliëf geaccentueerd. Door nu rechtsom langs de vijverpartij te lopen, kunnen wij haar vanuit allerlei gezichtshoeken overzien.

4. Voorbij het theehuis loopt de gemarkeerde route ook even over de kruin van de opgeworpen wal, van waaruit wij het "pseudo-ven" in de diepte kunnen zien liggen. Weer afdalend bereiken we andermaal de rand van de vijver, die we nog even volgen.

5. We komen nu spoedig bij een diepgelegen slootachtig kanaaltje, dat aan een dalvormend beekje doet denken. Het geopad loopt er bovenlangs. Daarbij is goed te zien, dat de kanaalbedding tegenwoordig grotendeels droog ligt en tot in de grindrijke smeltwaterzanden werd uitgegraven. Enkele heuvels bij het pseudodal zullen met de er weggegraven grond zijn opgeworpen. Op een gegeven moment passeren we via een trappetje de afrastering die het door schapen begraaide deel van Heidestein omgeeft.

6. Het dalachtige kanaal eindigt in een diepgelegen vijver die vanuit de Utrechtse Heuvelrug van helder kwelwater wordt voorzien. Achter de vijver gaan we nu naar links om nog een kijkje te nemen in het centrale deel van Heidestein. Er is hier een groot stuk bos gekapt om een deel van het vroeger aanwezige heidelandschap terug te krijgen. Het is vooral deze nieuwe heide, die door schapen wordt begraaide. In het open heidelandschap is goed te zien, dat sommige kleine hoogten min of meer plateauachtig zijn. Vaak hebben we dan van doen met overstoven resten van de windafzettingen uit de laatste ijstijd. Veelal waren dat vochtige laagten met een vitale vegetatie, die weinig te leiden had van verdroging en begrazing. De door de recente winderosie verlaagde zandgronden in hun omgeving lagen een aantal eeuwen geleden dus waarschijnlijk relatief hoog.

7. De gemarkeerde wandelroute brengt ons na enkele honderden meters in een door de verstuiving plaatselijk vrij reliëfrijk geworden bosgedeelte. Een van de reliëfrijke plekken gaat bij het pad met een vrij steile flank over in vlakker gebleven terrein. Bovenin de helling ontstonden her en der erosieklifjes, die ons een blik gunnen in het inwendige van de stuifzandformatie.

8. Op enkele plaatsen liggen in het bos koepelvormige heuveltjes, waarvan er verscheidene een kleine zwerm vormen. Uiterlijk doen de minihogten sterk denken aan grafheuvels. Waarschijnlijk zijn het echter om kleine hindernissen gevormde duintjes. Zulke ronde windvormingen zijn overigens wel zeldzaam.

9. Voorbij de ronde bergjes zien we rechts weer de bekkenachtige terreindepressie met de schapenwei. We kunnen haar nu echter van een andere kant bekijken dan kort na het begin van de wandeling. Daarbij valt op dat het terrein in de richting van de laagte eerst geleidelijk oploopt en dan vrij plotseling met een markante helling de depressie begrenst. Een dergelijke situatie is vooral bekend van geaccidenteerde dekzandgebieden, waarvan het reliëf niet of nauwelijks door de recente verstuivingen werd veranderd. Hoe zo'n geomorfologische gesteldheid kon ontstaan zal nog nader moeten worden onderzocht.

De wandeling eindigt bij de als bezoekerscentrum fungerende schaapskooi. We hebben Heidestein dan inmiddels leren kennen als een natuurlijk gebied, waarvan het reliëf uit de laatste ijstijd de afgelopen eeuwen door verstuivingen en grondverzet sterk van karakter veranderde.

Toelichting

Heidestein is een enigszins geaccidenteerd natuurrijk wandelgebied op de zuidwestflank van de Utrechtse Heuvelrug. Het is grotendeels begroeid met bos, dat een open natuurterrein met gras- en heidevegetaties omgeeft.

Bij de opbouw en vormgeving van de ondiepe ondergrond hebben smeltwater en de wind een belangrijke rol gespeeld. Het smeltwater deed dit reeds ten tijde van de Scandinavische landijsbedekking, de wind pas in de tienduizend jaar achter ons liggende laatste ijstijd.

Het smeltwater zorgde voor een pakket grindrijke zanden, dat de wind enkele tienduizenden jaren geleden op de meeste plaatsen toedekte met een fijnzandige mantel, waarvan het oppervlak later waarschijnlijk een golvend reliëf kreeg.

Na de laatste ijstijd raakte het gebied begroeid met bos, dat later voornamelijk uit een associatie van eiken en berken zou bestaan. In historische tijd maakten de natuurlijke loofbossen door houtkap en begrazing echter meer en meer plaats voor steppe- en heidevegetaties.

Als gevolg van een sterke uitloging kreeg de bovengrond intussen een asgrouwe kleur, terwijl door de daaronder plaatsvindende ophoping van de weggespoelde bodembestanddelen onder meer humushoudende donkere banken werden gevormd. Aldus ontstond een tegenwoordig als haarpodzol bekend bodemtype, dat met name door het vocht vasthoudende vermogen van de erin aanwezige humus niet zo snel uitdroogde.

Sinds de Middeleeuwen kwam door herhaaldelijk afplaggen van de humushoudende bovengrond los zand aan de oppervlakte te liggen. Waar dit het geval was, gingen op droge plekken verstuivingen optreden, die plaatselijk tot in het begin de 20ste eeuw mogelijk bleven. De later onder invloed van menselijke activiteiten opgetreden verstuivingen leidden tot het ontstaan van een tamelijk grillig reliëf, waarbij de vorming van een aantal markante dijkachtige ruggetjes, ronde heuveltjes en plateauachtige hoogten nogal bijzonder was.

Door het plaggesteken oefende de mens op Heidestein ook enige directe invloed uit op de geostrucuur. Veel ingrijpender was echter allerlei grondverzet in de twintigste eeuw. Hieraan herinneren onder meer drie (met water gevulde) depressies, de deze laagten verbindende kanaalbeddingen en een hoge, ondertunnelde zandwal.

De ingrepen gebeurden voornamelijk in het tweede en derde decennium van de 20ste eeuw, toen 150 ha van het gebied eigendom waren van waterbouwkundig ingenieur De Wetstein Pfister.

Sinds 1974 bezit de stichting Het Utrechts Landschap een groot deel van het voormalige landgoed. Bovendien verwierf deze stichting in 1981 de strook bos, die Heidestein van de Zeister wijk Kerckebosch scheidde.

Alle rechten met betrekking tot de tekst en het kaartmateriaal uit deze uitgave berusten bij stichting Telluris. Persoonlijk gebruik van de uitgave is toegestaan maar niet voor zakelijke en commerciële doeleinden tenzij dit schriftelijk met de rechthebbende(n) is overeen gekomen.

Voor de foto's is de rechthebbende Stichting Geopark Heuvelrug i.o. of haar rechtsopvolger